Lehet egy testvérrel több?

Krúdy Tamás
Nők Lapja, Sanoma Média Budapest Zrt.
1037 Budapest, Montevideo u. 9.
tamas.krudy@sanomamedia.hu

Úgy egy évvel ezelőtt történhetett, hogy ültem a fodrásznál és beszélgettem a fodrásznővel, és amint ez ilyenkor lenni szokott, a család, a gyerekek is szóba kerültek. Nagy egyetértésben elcsevegtünk hasonló korú gyermekeinkről, amikor a fodrásznő megkérdezte, hogy nekem hány van, mert neki egy. Mondtam, hogy hat. Erre hirtelen felkacagott, amitől zavarba jött, majd percekig nem bírta elfojtani ideges nevetgélését. Eleinte nem törődtem vele, nem szokatlan az ilyen reakció, de ez most más volt és egy idő után kezdtem kínosan érezni magam. Akkor és ott fordult meg először komolyan a fejemben, hogy mi van, ha ez tényleg nem normális.

Nagykovácsiban élünk, ahol nem ritka a 4-5-6-7, de a 8 gyerekes család sem. Itt a legmagasabb a népszaporulat az egész országban. (Szerintem a csapvízben lehet valami, ez ugyanis megmagyarázná, hogy miért nálunk messze a legmagasabb a vízdíj szerte e hazában.) Az ember pedig hajlamos ahhoz alkalmazkodni, amit maga körül lát. De mi van akkor, ha ez az egész a mikrokörnyezet csapdája, és amit én meg a feleségem csinálunk tényleg abnormális? Ilyesmiken töprengtem ott a székben, miközben a fodrásznő hasztalan próbálta elfojtani hisztérikus nevetését.

Telt-múlt az idő, már kezdett halványulni a fodrászatban történtek emléke, amikor újabb döfést kaptam, mégpedig egy nem várt helyről és formában. Éppen a kocsiban mentünk valahova kettesben az egyik fiammal, amikor megkérdezte, hogy a gazdag családok gyerekei miért kapnak karácsonykor több ajándékot. Okos gyerek vagy te, fiam, mondtam neki, ki tudod találni, akik gazdagabbak, azoknak karácsonykor is több pénzük van. Na, de hát ezt a Jézuska is figyelembe veszi? Nos… erre nem nagyon tudtam mit felelni, a Jézuska ugyebár nem személyválogató.

Lehet, hogy tényleg jobban jártunk volna, ha csak egy gyerekünk van (vagy egy se)? Mert akkor tényleg mindenkinek több jutna, és nem csak karácsonykor, hanem mindig, és nem csak anyagiakból, hanem figyelemből és törődésből is? Folyamatosan azt érezzük én is és a feleségem is, hogy elégtelenek vagyunk, mint szülők, nem tudunk senkivel sem annyit foglalkozni, amennyit szeretnénk. A gyerekek szeretik is egymást, de veszekszenek és verekszenek is eleget. De vajon milyen ennek a szaldója? Pozitív vagy negatív? Vajon mindenki profitál abból, hogy többen vannak, vagy csak egyikük-másikuk, esetleg egyikük sem? Nem szúrtunk-e ki valóban a gyerekekkel (és magunkkal), hogy ennyien vagyunk?

Költséghatékony testvérek

Itt tartottam töprengéseimben, amikor belebotlottam az angol Colin Brazier cikkébe (Braizer 2013), aki maga is hatgyerekes édesapa, továbbá újságíró, akárcsak jómagam, és szabadidejében ő is a szőnyegbe ragadt chocapic (egy fajta müzli) maradványokat szereti

kiszedegetni, akárcsak én. Mr. Brazier ezen felül még tudományos munkát is folytat, hivatalos megbízásból gyűjti össze a testvér-kutatásokkal foglalkozó tudományos eredményeket.

Kezdjük is mindjárt a legérzékenyebb kérdéssel, az anyagiakkal. Nagy Britanniában úgy becsülik, hogy egy gyerek felnevelése 240,000 angol fontba – kb. 92 millió Ft-ba – kerül (Mail Online, 2014). A magyar gyerekek ennél olcsóbbak, számítások szerint a nagykorúság eléréséig kb. 20-22 millió Ft-ba kerülnek a szüleiknek. Ez testvérek között is 1,1 – 1,2 millió forintot jelent évente, amit itt én helyből cáfolnék, mert ha tényleg annyi lenne, akkor nekem meg a feleségemnek már régen az adósok börtönében, a gyerekeknek meg valahol állami gondozásban kellene lenniük. Szóval biztos, hogy nem költünk egyetlen gyerekünkre sem ennyit, mégis megkapnak mindent, ami az egészséges fejlődésükhöz szükséges (azt hiszem). Persze trükkök azért vannak. A kisebbek például egy kád vízben fürdenek, egyszerre vagy egymás után, ugyanazt a hőmérsékletet élvezzük a házban, nem kell minden gyerek után külön befűteni, sőt, az emberi test maga is jelentős hőtermelő. A ruhák és játékok java része öröklődik, elég egyszer megvenni, meg rengeteg mindent kapunk másoktól is, akiknek már nem kell. A gyerekvigyázás költsége is nulla, a nagyobbak felügyelnek a kisebbekre, amíg mi odavagyunk. A kocsi ugyanannyit fogyaszt, amikor egy ember ül benne, mint amikor nyolc. Nem is beszélve az egyre több helyen igénybe vehető családi kedvezményekről. (A MÁV-nál például három gyerekkel 90%-os kedvezmény kapható.) Egyszóval minél nagyobb a sorszáma, annál kevésbé költségigényes egy gyerek – és annál inkább megtérülő befektetés, ahogy ez a már idézett Colin Brazier és a svéd kutatónő, Theresa Wallin közös munkájából (Braizer and Wallin, 2013) is kiderül.

Az elhízás ellenszere

A megtérülés pedig szerteágazó. Kezdjük mindjárt az egészséggel. Az már régóta ismert tény, hogy a testvérek – azzal, hogy elkapják egymás bacilusait és együtt indul be az immun-reakciójuk – kimutatható védelmet jelentenek olyan atópiás (öröklődő) betegségek ellen, mint az ekcéma és a szénanátha. De ahogy nemrég lefolytatott, úttörőnek számító kutatások bebizonyították fokozott védelmet jelent az ételallergiákkal, a Sclerosis multiplex-szel és a rák bizonyos fajtáival szemben is. És ez a hatás kifejezetten a testvérekre igaz, más gyerektársaságokra – bölcsődékre, óvodákra, stb., ahol ugyanúgy folyik a bacilus-csere – nem. Hogy miért, az még nem tisztázott.

Korunk egyik legnagyobb népbetegsége a kóros elhízás illetve a depresszió, ám minél több testvérrel együtt nő föl valaki, annál védettebb lesz mindkettő ellen. Továbbá a világ minden részéről származó jelentős kutatások mind egyértelműen arra a megállapításra jutottak, hogy minél több testvére van valakinek, annál vékonyabb lesz. Na persze, mondhatná most valaki, mert kevesebb ennivaló jut, de nem, hanem mert a testvérek segítenek jobban elégetni a zsírt. Egy amerikai kutatás szerint minden újabb testvér további 14 %-kal csökkenti az elhízás veszélyét.

A testvérek száma a lelki egészségre is kihatással van. Colin Brazier szerint „ha hasonlót a hasonlóval vetünk össze, akkor a családi háttértől függetlenül azok a gyerekek, akiknek vannak testvéreik, általában jobb mentális állapotnak örvendenek, mint az egykék. … Az olyan jelentős életesemények, amelyről az országok rengeteg statisztikai adattal rendelkeznek, mint a szülők válása vagy halála, mind azt mutatják, hogy erős korreláció áll fenn (a pszichés egészség és a testvérek száma között).” (Brazier, 2013) De józan paraszti ésszel is belátható, hogy a szülők válása vagy elvesztése után felértékelődik a testvér szerepe, mint

lelki/egzisztenciális támasz. Elvégre egy testvér egész életre szól, nem csak a gyerekkorra. Ennek a fontosságát kezdik most felismerni Nagy Britanniában, például az idősgondozásban.

Önálló univerzum

Vannak, akik azt mondják, hogy mindenkinek szuverén joga eldönteni, hogy hány gyereket vállal – ha egyet, akkor egyet, ha egyet se, akkor egyet se – ebbe senkinek semmi joga sincs beleszólni. És ebben teljesen igazuk van. A mai bizonytalan gazdasági és párkapcsolati viszonyok között teljesen érthető, hogy egy nő megfontolja, hány gyereket vállaljon, számolva azzal, hogy esetleg egy fizetésből kell majd felnevelnie (munkanélküliség vagy válás miatt). Ugyanakkor mindenképpen fel kell hívni arra a figyelmet, hogy a modern társadalomtudományok kezdik lényegileg átértékelni a testvérek szerepét. Három évtizeddel ezelőtt még tudományos körökben is az volt az általános vélemény, hogy egykének születni egyet jelent egy lottó főnyereménnyel.

A legújabb kutatási eredmények viszont ennek éppen az ellenkezőjét látszanak alátámasztani. Míg korábban azt gondolták, hogy egy gyerek személyiségfejlődésére csak a szülők vannak hatással, ma már úgy látják, hogy a testvérek legalább akkora – ha nem nagyobb – szerepet játszanak.

Csoportdinamikai szempontból teljesen más törvények érvényesülnek a több gyermekes családokban – mondja *Kanyó Györgyi* gyermekpszichológus, aki hosszú évek óta foglalkozik iskoláskorú gyerekekkel. A sokgyermekes családok gyermekei időben és észrevétlenül sajátítanak el nagyon fontos ismereteket, miközben a szociális érzékenységük is fejlődik.

A pszichológus úgy véli, sok testvér között könnyebben oldódnak meg azok a problémák, amelyek két gyerek esetén hatalmasnak tűnhetnek. Ilyen például a testvérféltékenység.

A nagycsaládokban a testvér-féltékenység sokkal ritkábban van jelen a szó hagyományos, a szülői szeretetért versengő értelmében. A sok testvér ugyanis legtöbbször nagyon hamar kialakítja a saját önálló, a szülő figyelmétől sokkal kevésbé függő társadalmát. Rivalizálás, harc persze van a gyerekek között, de ez természetes. Mondhatni, az életre készíti őket. Könnyen és hamar természetesnek veszik, hogy mindent – ételt, játékot, a szülő idejét – meg kell osztaniuk egymással. Ez a lecke, amelyet folyamatosan tanulnak, felbecsülhetetlen érték. Meggyőződésem, hogy bármilyen furcsa is ez, minél nagyobb a testvérlétszám, annál könnyebb dolgunk van a neveléssel. Szakmai pályafutásom alatt sokgyermekes családból nem voltak klienseim – ez sokat elárul.

Ezzel csengenek egybe a King's College London professzora, Judy Dunn és kutatócsoportja kutatási eredményei (Pike et al, 2009) is, mely szerint a testvérek között felnövő gyerekek fejlettebb „puha képességekkel" (soft skills) rendelkeznek, ami olyasmiket foglal magába, mint kommunikációs készség, szervezőképesség, rugalmasság, csapat-orientáció, érzelmi intelligencia, motiválhatóság és kreativitás. Továbbá jobban tűrik, ha nem elégül ki azonnal minden vágyuk, mert megtanulták, hogy ki kell várni a sorukat és a motorikus képességeik – csúszás-mászás, járás, stb. is – is hamarabb fejlődnek ki, mint az egykéké.

Nyomáscsökkentő

A legfrissebb kutatások pedig arra engednek következtetni, hogy a testvérek között felnövő gyerekek jobb verbális képességekkel rendelkeznek, és jobban teljesítenek a vizsgákon, felméréseken. Ez utóbbi az igazán forradalmi újdonság, ugyanis korábban éppen azt

gondolták, hogy ezek a képességek elsősorban a szülőkön múlnak, és minél nagyobb szülői figyelem hárul valakire, annál jobb eredményeket ér el. Ez azonban nem feltétlenül van így.

Több gyerek esetén a szülők figyelme természetesen megoszlik – a gyerekek nagy szerencséjére, mert a szülő nem tudja saját maximalizmusát egyetlen gyerekre ráerőszakolni. A mai teljesítmény-orientált és elvárásokkal teli világban sok szülő úgy gondolkodik, hogy ha már csak ez az egy van, akkor az legyen tökéletes és teljes súlyával ránehezedik a gyerekére, aki ki se látszik a sok különóra, sport, zene és miegyéb foglalkozás alól. „Megvan a veszélye, hogy a gyerek megfullad a túl nagy nyomás alatt", mondta egy interjúban Blaziernek Amy Chua, a téma szakértője (Chua, 2011), a „The Battle Hymn of the Tiger Mother" (kb. „Az anyatigris harci indulója") című könyv szerzője, aki szerint a második (harmadik, negyedik, stb.) gyerek megszületése egyszerűen kiveszi a célkeresztből az elsőszülöttet és jelentősen mérsékeli a rá nehezedő pszichés nyomást.

Ez utóbbi megállapítással mélyen egyet tudok érteni. Minden szülőben benne van a késztetés, hogy na, majd az ő gyereke megmutatja. Ám minél több gyereke van valakinek, annál inkább hozzá kell szoknia, hogy nem mindenben lehet az ő gyereke a legjobb és ez a felismerés visszahat a család minden tagjára. Sőt, akár a többi emberre is. Én például a saját gyerekeimen – az ő kiszolgáltatottságukon, esendőségeiken, naivitásukon, álmaikon, vágyaikon – keresztül tanultam meg közelebb kerülni a Másik Emberhez.

Ám a legfontosabb érvet, hogy miért jó a sok gyerek, a végére hagytam. Az igazság az, hogy én nagyon szeretek játszani, és jelenleg olyan paradicsomi állapotok között élek, hogy mindig van valaki, aki hajlandó velem leállni.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok Kovács-Cohner Róbertnek.

A kézirat publikálását az NCSSZI CSP-KÖZG-13-12333 projekt is támogatta.

Irodalomjegyzék

Braizer C. (2013): Why having big families is good for you (and cheaper). http://www.telegraph.co.uk/women/mother-tongue/familyadvice/10149910/Why-having-big-families-is-good-for-you-and-cheaper.html, *The Telegraph* 2013. június 29.

Mail Online, News (2014): http://www.dailymail.co.uk/news/article-2544353/The-250-000-cost-raising-child-Sum-gone-2-5-year.html, 2014. január 23.

Brazier C. and Wallin Z. (2013): Sticking Up For Siblings: Who's Deciding the Size of Britain's Families? *Civitias* 2013. Augusztus.

Pike A., Kretschmer T., Dunn, J. F. (2009): Siblings - friends or foes?, 2009. június. *Psychologist* 22, 6, 494 – 449.

Chua A. (2011): The Battle Hymn Of The Tiger Mother, *The Penguin Press* 2011. január.